

Echa wydarzeń marca 1968 roku wśród studentów i studentek Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku

56 lat temu, w marcu 1968 roku, doszło do studenckich protestów wywołanych opresyjną polityką ówczesnych władz partyjnych. Młodzi ludzie wystąpili w obronie swobód obywatelskich i wolności kulturalnej. Rozpoczęte w Warszawie protesty odbiły się echem także w gdańskiej szkole kształcącej przyszłych nauczycieli

Bunt młodego pokolenia przeciwko polityce władz partyjno-państwowych miał swoje zwińczenie wiosną 1968 roku, jednak niezadowolenie w społeczeństwie narastało już od końcówki lat 50. XX wieku, kiedy kilka miesięcy po tzw. odwilży październikowej z 1956 roku rządzący zaczęli stopniowo wycofywać się ze złożonych obietnic. Ograniczano swobody obywatelskie i niezależne inicjatywy, wreszcie w październiku 1957 roku zamknięto, stanowiący swego rodzaju symbol złagodzenia cenzury, tygodnik „Po Prostu”. Z upływem czasu dyskurs partii zaostrzał się jeszcze bardziej, a jawne przejawy jego krytyki nie były tolerowane. Sytuacja zaogniła się także na arenie międzynarodowej. W 1967 roku koalicja antyizraelska, w tym ZSRR, poniosła klęskę w tzw. wojnie sześciodniowej. Konsekwencją tego było rozpoczęcie prześladowań osób pochodzenia żydowskiego. Wszystko to wywoływało coraz większe niezadowolenie, zwłaszcza wśród młodych ludzi.

W połowie lat 60. u progu dorosłości znalazło się pokolenie urodzone po 1945 roku (z powojennego wyżu demograficznego). Były to osoby, które nie doświadczyły osobiście terroru okresu wojny czy stalinizmu, co sprawiało, że odważniej sprzeciwiały się dyskursowi ówczesnej władzy.

Punktem zapalnym stało się zdjęcie z afisza inscenizacji *Dziadów* w reżyserii Kazimierza Dejmka. Zawierający antyrosyjskie odwołania spektakl nie spodobał się władzy, która postanowiła wycofać go z repertuaru. Ostatni pokaz odbył się w dniu 30 stycznia w Teatrze Narodowym w Warszawie. Przybyła na niego grupa studentów i studentek, która nagrodziła występujących kilkunastominutowymi oklaskami, a następnie w symbolicznym akcie sprzeciwu udała się pod pomnik Adama Mickiewicza na Krakowskim Przedmieściu. Dwóch studentów Uniwersytetu Warszawskiego – Adam Michnik oraz Henryk Szlajfer – zostało za te poczynania relegowanych z uczelni, a następnie

aresztowanych. Wywołało to jeszcze większy bunt wśród młodych ludzi, którzy 8 marca zorganizowali na Uniwersytecie Warszawskim wiec. Do rozpędzenia zebranych skierowano milicję. Użycie siły wobec wiecującej młodzieży pogłębiło tylko niezadowolenie środowiska i stało się początkiem fali studenckich protestów w całym kraju. W kolejnych dniach wiece i demonstracje odbyły się m.in. we Wrocławiu, w Krakowie, Poznaniu, Lublinie, Łodzi, Katowicach, Toruniu, Częstochowie, Szczecinie czy Opolu.

Protesty odbyły się także w Trójmieście, gdzie ich naturalnym motorem napędowym była Politechnika Gdańska – wówczas największa uczelnia wyższa w regionie. Pewne echa wydarzeń z marca 1968 roku odczuwalne były także w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Dnia 12 marca, podobnie jak na Politechnice, odbył się tam wiec, w którym udział wzięło około 800 studentów i studentek. Wydarzenie to miało spokojniejszy przebieg

anizeli zajścia na gdańskiej uczelni technicznej, choć uchwalono podczas niego rezolucję oraz wybrano Komitet Wiecowy. Część z żaków kształcących się w WSP zaangażowała się także w wydarzenia odbywające się poza siedzibą ich macierzystej uczelni. Obecni byli oni choćby na wiecach organizowanych przez młodzież innych trójmiejskich szkół wyższych czy ulicznych demonstracjach. Jednak już kilka dni później, po odwołaniu zaplanowanego na 15 marca wiecu na PG oraz ulicznych zamieszkach, studenci i studentki z WSP rozwiązali swój Komitet. Zapal słuchaczy ze szkoły pedagogicznej został dość skutecznie stłumiony przez upolitycznioną w dużym stopniu kadrę naukowo-dydaktyczną placówki.

W akcję, prócz studentów, zaangażowała się również młodzież szkół średnich, jednak poza śro-

dowiskiem młodej inteligencji protesty nie zyskały szerszego poparcia społecznego i do końca marca 1968 roku zostały stłumione. Wiecującą młodzież spotkały natomiast represje w postaci aresztowań, kar grzywny czy relegowania z uczelni. Zawieszony w prawach studenta, a następnie pozbawiony wolności został także jeden ze studentów WSP – Zbigniew Syska. Pod zarzutem rozpowszechniania ulotek o „wrogiej antypaństwowej treści” skazano go na 3 lata więzienia. Ostatecznie po prawie 10 miesiącach „za kratami” został zwolniony warunkowo i opuścił mury Centralnego Więzienia w Gdańsku.

Oceny historyków dotyczące tego, na ile wydarzenia z wiosny 1968 roku były oddolnym buntem młodego pokolenia, a na ile zostały „zainspirowane” przez rządzących chcących podsyć

antyinteligentkie i antysemityczne nastroje w społeczeństwie, nie są jednoznaczne. Pewnym jest jednak, że sprawiły one, iż kilka tysięcy młodych ludzi zostało relegowanych z uczelni bądź zawieszonych w prawach studenckich. Dodatkowo część spośród relegowanych otrzymała powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Antysemityczna propaganda sprawiła natomiast, że w latach 1968–1969 ok. 13 tysięcy osób pochodzenia żydowskiego opuściło Polskę. Wśród nich byli studenci i pracownicy naukowcy, dziennikarze, filmowcy, pisarze, aktorzy, a także przedstawiciele innych zawodów.

Anna Siekierska

Archiwum UG

Szkoła Doktorska

Nauk Humanistycznych

i Społecznych UG

BIBLIOGRAFIA:

Źródła:

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku:

Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Gdańsku 1954–1983, Meldunki dzienne i notatki dotyczące wydarzeń Marca 1968 r. na terenie województwa gdańskiego za okres od 10-03-1968 r. do 28-05-1968 r., sygn. IPN Gd 0046/41 t. 3.

Publikacje:

Abryszeński P., *Wokół Trójmiasta. Kontekst społeczno-polityczny wydarzeń marcowych*, [w:] *Marzec 1968 w Gdańsku*, red. M. Nurek, Gdańsk 2018, s. 99–108.

Andrzejewski M., *Marzec 1968 w Trójmieście*, Warszawa–Gdańsk 2008.

Dziady, <https://e-teatr.pl/dziady-r16152> [dostęp: 17 lutego 2024].

Dyduch J., *Stosunki polsko-izraelskie. Próba analizy czynników kształtujących*, [w:] *Współcześni Żydzi – Polska i diaspora. Wybrane zagadnienia*, red. E. Waszkiewicz, Wrocław 2007, s. 155–195.

Eisler J., *Polski marzec 1968*, Warszawa 2006.

Gucewicz D., *Nie tylko studencki Marzec '68. Wielka „zadyma” pod Politechniką Gdańską*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/marzec-1968/90238,Nie-tylko-studencki-Marzec-68-Wielka-zadyma-pod-Politechnika-Gdanska.html> [dostęp: 17 lutego 2024].

Patek A., Rydel J., Węc J.J., *Najnowsza historia świata 1945-1995, t. II: 1963–1979*, Kraków 1997.

Rafalska D., *Likwidacja „Po Prostu”*, „Dodatek Specjalny IPN. Niezależna Gazeta Polska”, 7 listopada 2008.

Stola D., *Jewish emigration from communist Poland: the decline of Polish Jewry in the aftermath of the Holocaust*, „East European Jewish Affairs” 2017, no. 2–3, vol. 47.

Wojna sześciodniowa, <https://marzec68.sztetl.org.pl/slowo/wojna-szesciodniowa/> [dostęp: 17 lutego 2024].

Krzyż Wolności i Solidarności. Lista odznaczonych, *Zbigniew Syska*, <https://odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl/persons/view/deec7c73-4e21-40a4-88c8-0cfe7e5a0165> [dostęp: 17 lutego 2024].